

6. Taktiska kunskapsområdet

Polisiär Konflikthantering

2014-05-05

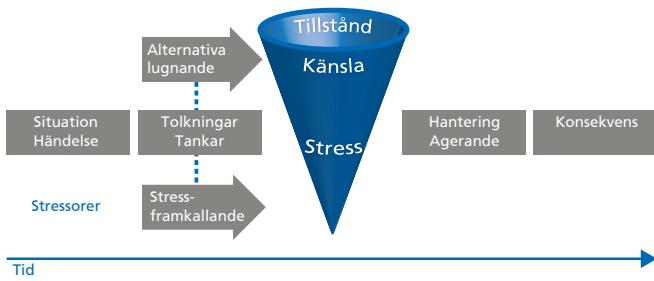
Innehåll

6. Taktiska kunskapsområdet	3
6.1 Integrerat taktiskt förhållningssätt	3
6.2 Kontroll i situationen	3
6.3 Taktiska bedömningsrader	4
6.4 Grundläggande taktisk förklaringsmodell	4
6.4.1 Risk- och hotbildsbedömning	4
6.4.2 Hotbildsbedömningen	5
6.4.3 Riskområden	5
6.4.4 Kontrollbegreppet (Mänskliga begränsningar)	6
6.5 Tankeprocessen	7
6.6 Tre taktiska grundprinciper	9
6.7 Flexibilitet – valet mellan ett defensivt eller offensivt agerande	10
6.7.1 Framgångsfaktorer för ett offensivt agerande	10
6.7.1.1 Överraskning.....	10
6.7.1.2 Rörelse och hastighet.....	11
6.7.1.3 Distraktion	11
6.7.1.4 Psykisk påverkan	12
6.8 Fem nationellt faställda taktiska metoder	12
6.8.1 Medvetna avsteg – flexibilitet i metoden	13

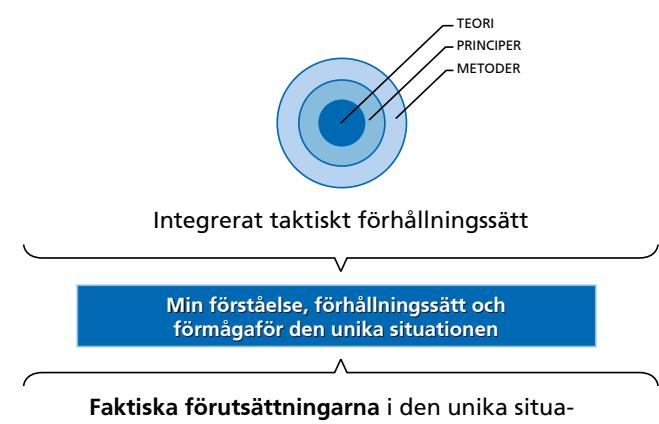
6. Taktiska kunskapsområdet

6.1 Integrerat taktiskt förhållningssätt

I strävan för att skapa kontroll i situationen behöver individen en förståelse för teori, princip och teknik/ metod i kunskapsområdena. Det är individens förmåga att i den unika situationen kunna samverka kunskaper och erfarenheter som är avgörande för resultatet. Individens tolkning av situationen grundar sig på kunskaper och tidigare erfarenheter vilket påverkar möjligheten till inre kontroll. Med inre kontroll kan kommunikativ kontroll uppnås genom ett medvetet och rationellt val av sätt att kommunicera. Inre och kommunikativ kontroll ska genom att samverka med de taktiska kunskaperna leda till att skapa kontroll i situationen, d.v.s. tid och egen förmåga till adekvat åtgärd.

Figur 12. Individens tolkning av situationen är beroende av tidigare erfarenheter och förståelsen av kunskapsområdena.

Figur 25. Förståelsen för kunskapsområdena i förhållande till de faktiska förutsättningarna och individens strävan att skapa kontroll i situationen är intimt sammankopplade med individens förmåga.

*"Förståelsen av arbetet är inte bara basen för våra handlingar utan också basen för den kompetens vi använder i vårt arbetsutförande."*¹

6.2 Kontroll i situationen

Ordet kontroll används med varierande betydelse i olika situationer. Därför kan ordet kontroll betyda olika saker för olika personer beroende på utgångspunkten. Kontroll kan t.ex. betyda fysisk kontroll genom att en gärningsman övermannats och hålls fast eller belagts med handfängsel. Kontroll kan bestå i psykologisk kontroll genom att en gärningsman tvingas till medverkan genom vapenhot eller fysisk överlägsenhet från polisens sida. Kontroll kan också bestå i att en ”situation är under kontroll”, vilket nödvändigtvis inte behöver betyda att polisen kan styra allt som sker i situationen men polisen har förmåga

¹Ledning och förståelse, kapitel 3, Sandberg och Targama.

att hantera det som sker på ett kontrollerat sätt utan att ytterligare skador sker.

Det är i den sistnämnda betydelsen kontroll används inom polisiär konflikthantering. Definitionen på kontroll i situationen är tid och egen förmåga till adekvat åtgärd.

Kunskapsområdena i polisiär konflikthantering ska i samverkan med varandra bidra till att polisen kontrollerar situationen. Inre kontroll, taktisk kontroll och kommunikativ kontroll ska leda till kontroll i situationen. Målet är att polisen ska kunna agera rättssäkert och rationellt, och med hög säkerhet för alla inblandade parter.

Kontroll i situationen
"Tid och förmåga till adekvat motåtgärd"

6.3 Taktiska bedömningar

Varje situation som en polis ska ingripa i måste bedömas ur en rad olika aspekter. I vilken ordning de olika aspekterna ska bedömas avgörs givetvis av situationen. Ju mer akut situationen är desto snabbare måste bedömningen göras. I vissa fall, när tid finns kan en mer ingående och väl övervägd bedömning göras. I andra, mer akuta situationer måste bedömningen göras snabbt och då till stor del byggas på tidigare kunskaper och erfarenheter.

6.4 Grundläggande taktisk förklaringsmodell

En viktig utgångspunkt i det taktiska kunskapsområdet är den grundläggande taktiska förklaringsmodellen (GTF) som är en teoretisk beskrivning av vissa förhållanden mellan en gärningsman som bestämt

sig för att gå till angrepp och motparten, polisen, som ska utföra ett ingripande mot denne. Förklaringsmodellen kan även användas som ett bedömningsstöd i ingripandesituationer för att bedöma riskerna och möjligheterna till att kunna utföra ett säkert ingripande. Den taktiska förklaringsmodellen består av tre delar:

- ◆ Risk- och hotbildsbedömning
- ◆ Kontrollbegreppet (mänskliga begränsningar)
- ◆ Tankeprocessen

6.4.1 Risk- och hotbildsbedömning

För att kunna skapa kontroll och förutse eventuella angrepp måste en realistisk hotbildsbedömning av hela situationen ha gjorts, där en uppskattning av sannolikheten för angrepp är första steget, samt veta varifrån ett angrepp kan komma.

Risk- och hotbildsbedömning bygger på definitionerna av hotbildsbedömning respektive riskområde.

Hotbildsbedömning - i miljön ska förutses vad som kan vara eller bli farligt och vilken typ av angrepp som kan komma. Det är viktigt att göra en realistisk hotbildsbedömning som baseras på kunskap om miljön, tidigare händelser, personen man möter och andra faktorer, exempelvis anledningen till ingripanget.

Riskområde – den punkt eller plats i miljön varifrån ett angrepp kan komma.

Utifrån dessa definitioner kan en bedömning göras av riskerna och var dessa finns och då fokusera på dessa.

6.4.2 Hotbildsbedömningen

Till att börja med måste någon form av lägesbild skapas. I detta ligger att göra en taktisk helhetsbedömning av situationen. Här handlar det om att klargöra vad som är känt men också vad som är okänt. Utifrån den lägesbilden måste en rimlighetsbedömning av den sannolika hotbilden göras. Här är erfarenhet både en stor tillgång men också i viss mån en riskfaktor.

Poliser som arbetat i många år samlar givetvis mängder med erfarenheter som gör att de kan känna igen sig från tidigare situationer och göra rimlighetsbedömningar utifrån sina erfarenheter. Små signaler t.ex. i form av motpartens sätt att röra sig eller tala, blickar, tiden och platsen eller skeendet o.s.v. kan varna för att det finns risker i situationen. Samtidigt kan erfarenheter från situationer som inte utvecklat sig till något farligt också skapa en falsk trygghet som gör att polisen inte uppfattar varningssignalerna.

Givetvis är det så att det aldrig helt går att utesluta att något farligt kan inträffa i den mest gemytliga situationen men en inställning att något farligt lurar i varje situation kommer sannolikt att skapa en tämligen stressad polis som får svårt att använda sin fulla mentala kapacitet till att förebygga konflikter. Risken är att denna polis genom sitt beteende uppfattas som tämligen avståndstagande och fyrkantig och därigenom riskerar att skapa konflikter som kan leda till riskfyllda situationer där sådana från början inte fanns. Den mentala förberedelsen på kort sikt syftar till att optimera anspänningen anpassad till den aktuella hotbilden.

Sammanfattningsvis bygger hotbildsbedömningen på lägesbilden, en bedömning av rimlighet och sannolikhet för riskerna i den aktuella situationen. På detta sätt förebygger polisen att själv skapa säkerhetsrisker.

Ett säkerhetstänkande ska inte i sig självt skapa säkerhetsrisker. I praktiken innebär det att agerandet i situationen måste vara anpassat till hotbilden för att inte eskalera situationen till en värre situation än initialet och därigenom utsätta polisen för större risker än vad som faktiskt fanns från början.

6.4.3 Riskområden

Efter att en hotbildsbedömning av situationen gjorts kan en bedömning göras av den fysiska miljön där ingripandet ska genomföras. Bedömningen utifrån förklaringsmodellen fyller sin funktion i första hand i situationer där det bedömts att någon form av hotbild finns eller kan finnas.

Riskbedömningen består i att bedöma den fysiska miljön på platsen. Miljön kan t.ex. bestå av en lokal, ett hus, en bil, ett terrängavsnitt men också en person. En sådan miljö kan innehålla ett eller flera riskområden.

I en situation där det kan finnas risk för att en motpart vill angripa polisen för att skada denne kommer angreppet från en viss punkt. Denna punkt kan t.ex. vara en dörröppning varifrån en gärningsman kan springa mot polisen, en husknut där en gärningsman kan stå dold inför ett överraskande angrepp, ett stort träd bakom vilket en person kan gömma sig eller då omgivningen utgörs av en person, handen som kan hålla ett vapen eller foten som kan utdela en spark. Dessa punkter kallas i förklaringsmodellen riskområden, punkter varifrån ett direkt angrepp kan komma.

För att kunna agera på ett så säkerts sätt i miljön där ingripandet ska ske behöver alltså riskområdena identifieras men också prioriteras. Viss riskområden kan utgöra en större fara för polisen, t.ex. p.g.a. att de finns närmare polisen.

Det primära för polisen är att förstå betydelsen av risk- och hotbildsbedömningen och att kunna identifiera och prioritera riskområden.

6.4.4 Kontrollbegreppet (Mänskliga begränsningar)

Den andra delen i förklaringsmodellen utgår från några av de mänskliga begränsningarna som alla mäniskor, oavsett om man är polis eller inte, man eller kvinna, ung eller gammal är behäftade med. Begränsningarna som omfattas av denna förklaringsmodell utgörs av oförmåga att upptäcka eller uppfatta skeenden i omgivningen (varseblivning), att bedöma skeendets eller föremålets karaktär (förstå/definiera) samt reagera (reagera/agera).

Vid ett skeende, som kan vara ett angrepp, tar det tid att upptäcka att något händer, att förstå vad som sker och om det överhuvudtaget är ett angrepp. Det tar också tid att hinna reagera. När ett angrepp väl upptäckts och förståtts som just ett angrepp kan förmågan att upptäcka sådant som sker i omgivningen påverkas ytterligare i negativ riktning. Detta gäller i synnerhet om man känner sig hotad. Den begränsade varseblivningen brukar då kallas tunnelseende. Det som uppmärksamheten riktas mot kan kallas för fokuspunkt. Det är denna punkt som blicken fokuserar på. Det kan t.ex. vara kniven vid ett knivhot. Det är dock inte säkert att det just är det farliga föremålet som blicken fastnar på. Fokuspunkten kan också vara t.ex. angripares ögon eller ett dörrhandtag som måste tryckas ned för att komma ut genom dörren och bort från angriparen.

Att uppfattningsförmågan begränsas och att resultatet kan bli att det endast går att fokusera och uppfatta en viss punkt/del i en miljö innehåller givetvis att andra delar och skeenden i miljön inte uppfattas. Medvetenhet om denna begränsning får t.ex. betydelse för hur uppmärksamheten bör riktas

och fördelas inom en patrull eller grupp av poliser för att motverka följderna i en hotfull situation.

Det är inte bara det som tas in via synen som kan påverkas. Även förmågan att varsebli ljud kan påverkas t.ex. så att en information från kollegor eller order från ett befäl inte uppfattas.

För att kunna agera på ett angrepp måste polisen först ha möjlighet att upptäcka att något sker eller är på väg att ske. Står polisen t.ex. med ryggen mot en dörröppning där någon plötsligt dyker upp och utdelar ett slag mot polisens huvud kommer denne givetvis inte ha en möjlighet att upptäcka faran. Möjligen kan polisen i en gynnsam situation få en förvarning om

att något sker via hörseln. Dock blir nästa steg i modellen, förståelsen (definitionen), kraftigt födröjd. Då något plötsligt sker, t.ex. genom att någon dyker upp i en dörröppning måste först avgöras om personen på något sätt utgör ett hot mot polisen eller någon annan för att kunna avgöra om och vad som ska göras. Ett sådant beslut kan givetvis försvåras av en rad olika omständigheter som t.ex. ljusförhållanden, stresspåslag, tidigare erfarenheter m.m.

Då polisen definierat hotet, t.ex. en kniv i gärningsmannens hand kan polisen agera mot hotet. Detta födröjs dock av reaktionstiden. Denna tid kan också variera beroende på olika omständigheter som t.ex. fysisk hälsa, dagsform, ålder, m.m.

I reaktionstiden ligger också andra parametrar som kan förlänga eller förkorta tiden till ett agerande. För att agera behöver ett beslut fattas. Givetvis kan agerandet anses ske mer reflexmässigt men då har beslutet, medvetet eller omedvetet, ändå fattats, kanske tidigare, innan själva händelsen inträffat.

Hanteringen av beslutsprocessen går direkt tillbaka

till den mentala förberedelsen. Ju fler delar i beslutsprocessen som hanterats innan händelsen inträffar, desto kortare tid går åt till dess hantering i den akuta situationen.

Vikten av mental träning, annan mental förberedelse, alternativa planer och förberedelse blir här tydlig. Se vidare det mentala kunskaps- och färdighetsområdet.

Du måste bedöma om du utifrån dina egna färdigheter och förmågor har möjlighet att hantera ett angrepp från de riskområden du identifierat när du gjort din riskbedömning. De mänskliga begränsningarna påverkas av olika faktorer såsom stress, ljud, ljus, erfarenhet, fysisk status och förmåga. Det gör att tidsåtgången för att kunna hantera ett angrepp kan variera från en situation till en annan och från en individ till en annan.

6.5 Tankeprocessen

Tankeprocessen är den tredje och sista delen i förklaringsmodellen.

I modellen delas ett angrepp in i ett antal olika steg i tanke och handling som beskriver vad en gärningsman måste göra för att kunna utföra angreppet. Vanligtvis utgörs det första steget av att gärningsmannen på något sätt måste få reda på var den som ska angripas finns. Detta kan göras genom att gärningsmannen ser den som ska angripas eller kanske med hjälp av hörseln kan lokalisera personen. Därefter måste någon form av förberedelse göras. Detta kan vara alltför åt att höja näven för att utdela ett slag till att sikta med ett vapen. Till slut kan själva angreppet utföras, slaget utdelas eller avtryckaren tryckas in.

En polis måste gå igenom samma steg för att bemöta angreppet. D.v.s. upptäcka/ lokalisera gärningsmannen, förbereda sig, t.ex. genom att ta fram OC-sprayen eller dra tjänstevapnet och till sist utföra åtgärden

(spraya, avfyra). Polisen är dock tvungen att också gå igenom ett steg ytterligare som inte en gärningsman måste passera. Polisen måste definiera själva hotet/ angreppet för att veta att en åtgärd ska/ får göras. En uppställning av modellen kan se ut på följande vis:

Gärningsmannens steg:	Polisens steg:
1. Lokalisera	Lokalisera
2. Förbereda	Förbereda
3. Agera	Definiera
4. –	Agera

Ovan beskrivning visar att polisen automatiskt kommer att ligga ett steg efter vid ett angrepp. De olika stegen måste inte nödvändigtvis komma i ovan nämnd ordning. En gärningsman kan t.ex. rikta sitt vapen mot en dörr där denne vet att någon kan komma in innan själva upptäckten av en person görs. Polisen kan dock sällan sägas ha rätt att t.ex. sikta med sitt vapen mot någon utan att först avgöra om personen faktiskt utgör ett hot mot polisen.

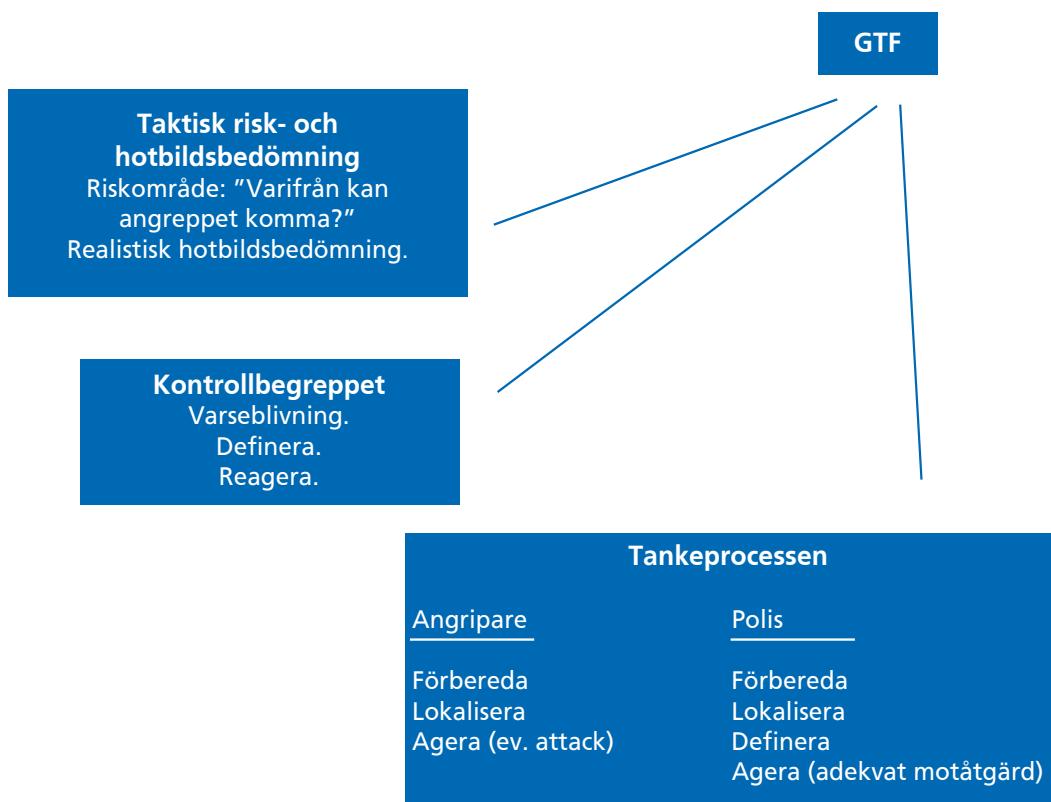
Tankeprocessens steg utgör också en hjälp för en polis att hitta vägar att försvåra ett angrepp. Genom att utnyttja de olika stegen kan processer läggas på en person som gör att angreppet försvaras i första hand genom att det tar längre tid för angripare att kunna påbörja angreppet. En polis som t.ex. utnyttjar ett skyl att gömma sig bakom gör det svårare för en angripare att lokalisera polisen som ska angripas. Om polisen backar några steg tar det längre tid för en angripare att nå fram till polisen vid ett fysiskt angrepp samtidigt som polisen själv får längre tid på sig att förereda en motåtgärd och att agera.

Genom att förutse riskerna och ta hjälp av de olika stegen i tankeprocessen under en taktisk arbetsuppgift kan polisen undvika ett angrepp eller till och med förebygga att sådant sker genom att ta bort möjligheten för en angripare att lyckas.

Genom risk- och hotbildsbedömningen skapas en uppfattning om en realistisk hotbild samt tänkbara riskområden. Utifrån kunskapen om de mänskliga begränsningarna kan en bedömning av om den negativa verkan av dessa kan undvikas, det vill säga: är det möjligt att upptäcka (varsebli), förstå (definiera) och agera på ett eventuellt angrepp? Observera att denna frågeställning är hypotetisk och måste ställas innan något inträffar. T.ex. om någon kommer in genom dörren (ett identifierat riskområde) med något i handen, är det då möjligt att upptäcka att detta sker, definiera vad som sker och dessutom reagera med en adekvat åtgärd? Väntar man med att ställa sig frågan till dess något inträffar, så är det för sent, eftersom man då inte kan förbättra sina möjligheter (tankeprocessen) i förväg.

Är svaret på frågan ”Nej!” kan kontroll skapas med hjälp av tankeprocessen. Detta görs då genom att lägga på processer på det som angriparen behöver göra för att angripa, och genom att ta bort processer som polisen behöver göra för att hinna med en adekvat åtgärd. Exempel på en process är att polisen placerar sig på ett sådant sätt att angriparen måste förflytta sig för att kunna få effekt med sitt angrepp. Angriparen måste, för att angripa, förbereda sig och lokalisera polisen. Polisen måste för att göra en åtgärd också förbereda sig och lokalisera angriparen. För att det ska vara en adekvat motåtgärd krävs det att angreppet definieras. Exempel: angriparen håller en kniv dolt i sin hand och polisen måste definiera att angreppet kommer att utgöras av en knivattack för att kunna agera med rätt åtgärd. Polisen försvårar förberedelsen och lokaliseringen för angriparen och underlättar för sig själv genom att förbereda sig på lämpligt sätt och genom att lokalisera angriparen.

FÖRKLARINGSMODELL GTF

Figur 33.

Miljö	Situation	Person								
Risk- och hotbildsbedömning	Kontrollbegreppet	Tankeprocessen								
Var finns riskerna?	Kontrollerar jag dem?	Om inte, hur skapar jag kontroll?								
Realistisk hotbildsbedömning Riskområden	<p>Tid att:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Varsebli - Definiera - Reagera 	<p>Gm: Pm:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Lokalisera</td> <td style="width: 50%;">Lokalisera</td> </tr> <tr> <td>Förbereda</td> <td>Förbereda</td> </tr> <tr> <td>Angripa</td> <td>Definiera</td> </tr> <tr> <td>-----</td> <td>Agera</td> </tr> </table>	Lokalisera	Lokalisera	Förbereda	Förbereda	Angripa	Definiera	-----	Agera
Lokalisera	Lokalisera									
Förbereda	Förbereda									
Angripa	Definiera									
-----	Agera									

Kontrollfrågorna har ett förebyggande syfte. Genom att ställa dessa frågor innan ett angrepp sker kan polisen skapa möjlighet till åtgärder för att förebygga eller undvika angrepp.

6.6 Tre taktiska grundprinciper

Grundprinciperna utgör en bas i det taktiska agerandet och syftar till att skapa kontroll i situationen utifrån den taktiska förklaringsmodellen. Att det är principer och inte regler betyder att de är vägledande och inte absoluta.

Principerna bygger på

- ◆ kunskapen om hur de mänskliga begränsningarna gör det svårt att hinna upptäcka, förstå och reagera i en hotfull situation,
- ◆ kunskapen om hur tidigare upplevelser påverkar hjärnans begränsade förmåga att ta in överraskande händelser
- ◆ kunskapen om människans försvarsmekanismer som sätter in i en livshotande situation och som kan leda till irrationella beteenden såsom förnekelse, flyktbeteende men också kamp.

Eftersom poliser förväntas agera professionellt är det naturligtvis inte önskvärt att styras av dessa försvarsmekanismer. Om de tre taktiska grundprinciperna tillämpas skapas tid för att få kontroll i situationen.

1. Defensiv – försök att undvika en direkt och fysisk konfrontation med en angripare. Att vara defensiv är inte detsamma som att vara passiv. För att du i en situation ska hinna med det du behöver göra är det bra att ha ett defensivt förhållningssätt. På så sätt ger du dig själv tid att förstå situationen och skapa de förutsättningar som du vill ska råda. Ett defensivt förhållningssätt ger också större möjlighet till kommunikation. Även om ett defensivt förhållningssätt utgör grundprincipen ger ledordet flexibilitet möjlighet till ett mer offensivt agerande när så krävs.
2. Reträttväg – försök hela tiden ha klart för dig vart du kan ta vägen om ett angrepp kommer. Reträttväg

betyder inte nödvändigtvis att vägen bort från en angripare eller ett hot måste vara bakåt eller samma väg man kommit. Reträttväg är att på ett planerat sätt ta sig bort från hotet till en säker plats i syfte att skapa ett bättre utgångsläge för ny åtgärd.

3. Sträva efter att hantera så få riskområden som möjligt i taget för att öka möjligheten till minskad stress och ökad varseblivning. Tillämpningen av den här grundprincipen kan uppnås genom ett defensivt agerande och att ha en reträttväg även om det nödvändigtvis inte förhåller sig så.

Självklart kan avsteg från någon eller samtliga av de taktiska grundprinciperna göras. Detta ska då göras som ett medvetet val. För att göra ett sådant val ska det ske medvetet och

medföra **ökad** kontroll i situationen eller p.g.a. att situationen kräver ett högre risktagande. Eftersom den egna säkerheten sätts på spel bör ett sådant risktagande ske i första hand för att rädda liv eller att rädda någon från annan allvarlig fara för hälsan.

6.7 Flexibilitet – valet mellan ett defensivt eller offensivt agerande

Som beskrivits ovan ger en defensiv taktik flera fördelar i en riskfyllt situation och minskar risken för skador på både polis och motpart. Vad som avgör valet mellan defensivt eller offensivt agerande beror på en rad olika faktorer. Först och främst handlar det kanske om tid. Finns tid till ett mer defensivt agerande så är det i de allra flesta fall att föredra p.g.a. att det utsätter både ingripande polismän och motpart för lägre risker och ställer lägre krav på färdighet och timing m.m. Ett ingripande som resulterar i frivillig

medverkan från gärningsmannens sida är givetvis eftersträvansvärt och vägen dit är i många fall kommunikation eller förhandling.

I vissa fall kan ett offensivt agerande dock krävas p.g.a. risk för liv eller krav på bevissäkring vid t.ex. narkotikatillslag.

Förklaringsmodellens beskrivning av de mänskliga begränsningarna gäller lika mycket en polis som motparten. Detta är givetvis till fördel för polisen vid ett ingripande och utgör grund för flera delar i de taktiska metoderna. T.ex. förvårar de snabba kikarna i lokaliseringssöket för en ev. gärningsman att upptäcka polisen och reagera, rörelsemönstret vid ett fordonsstopp försvårar lokaliseringen. Dessa delar i förklaringsmodellen kan även nyttjas för att vid behov kunna välja ett mer offensivt agerande.

6.7.1 Framgångsfaktorer för ett offensivt agerande

Faktorerna utgörs av ett antal exempel på hur tankeprocessen kan användas för ett mer offensivt agerande. Under varje faktor beskrivs också vilka svårigheter som finns och vilka krav det ställer på polisen som utför ingripandet. Faktorerna ryms till stor del i begreppet tempoväxling. Därigenom kan faktorerna användas i såväl ett i övrigt defensivt ingripande. Ett i grunden defensivt ingripande kan även innehålla offensiva moment.

6.7.1.1 Överraskning

En presumtiv angripare som överraskas kommer ligga steget efter polismannen. Polismannen har redan lokaliserat angriparen och har haft möjlighet att förbereda sig. Motparten hamnar i en situation där dennes reaktionstid kommer att försena dennes angrepp. Motparten kan visserligen redan ha förbe-

rett sig på ett angrepp och har bara att agera då polismannen upptäcks men reaktionstiden ger polisen ett försprång. Ev. kan även motparten behöva lokalisera polismannen om det överraskande ingripandet kommer från ett oväntat håll. Är ingripandet helt oväntat måste motparten gå igenom ytterligare en process då denne också måste hinna förbereda sig.

Misslyckas överraskningsmomentet i en offensiv metod måste kanske en defensiv metod istället väljas.

Man ska dock vara medveten om att ett överraskande ingripande också kan skapa ett motangrepp från en motpart som inte tänkt angripa poliserna. Detta kan ske bl.a. p.g.a. rädsla eller missförstånd. Motparten kanske inte hinner inse att det är polisen som ingriper mot honom/ henne och därfor blir rädd och reflexmässigt går till motangrepp.

Det är heller inte helt ovanligt att kriminella är utsatta för hot från andra kriminella och därfor missförstår situationen och p.g.a. det går till motangrepp om denne inte hinner identifiera de som angriper honom som poliser.

För att motverka detta är det viktigt att ge den ingripandet sker mot god möjlighet att identifiera poliserna som just poliser. Detta kan t.ex. ske genom tydlig utmärkning och verbal information.

Vid ett offensivt agerande krävs att polismännen snabbt lyckas ta psykisk- eller fysisk kontroll över gärningsmannen genom stor fysisk överlägsenhet, hot, fasthållning eller på annat sätt göra det omöjligt för gärningsmannen att gå till motangrepp. Detta ställer i sin tur krav på polismännens färdigheter samt givetvis att det finns lagstöd för det sätt gärningsmannen hanteras på.

6.7.1.2 Rörelse och hastighet

Likväld som de snabba kikarna i lokaliseringssöket är till för att försvåra en gärningsmans angrepp är snabba förflyttningar också till för att försvåra ett angrepp och förkorta gärningsmannens förberedelsitid. Angriparen kan få kortare tid på sig att lokalisera, förbereda och utföra angreppet. Angriparens reaktionstid spelar också här en roll.

Består t.ex. ett angrepp i fysiskt våld, t.ex. ett slag eller ett knivhugg, blir det svårare att träffa om polisen rör sig och ju högre hastigheten i rörelsen är desto kortare tid har angriparen på sig att agera. Handlar det om ett angrepp med skjutvapen har angriparen även här kortare tid på sig men det ställer dessutom högre krav på angriparens träffsäkerhet då målet (polisen) är rörligt.

Rörelse ställer dock större krav på polismannen då det gäller att möta ett angrepp. Det kan bl.a. handla om att det under rörelse är svårare att både varse bli och definiera ett angrepp. Det kan också handla om på vilket sätt angreppet ska bemötas. Ska t.ex. tjäns-tevapnet brukas ställer det krav på att polismannen har tillräcklig färdighet i att skjuta och träffa under rörelse. Alla dessa krav blir svårare att möta ju högre hastighet rörelsen har.

Hög hastighet i en metod gör också att den blir svårare att genomföra tyst varför risken för upptäckt kan vara större och därigenom göra att angriparen istället får längre tid på sig för förberedelse.

6.7.1.3 Distraction

Distractionen är till just för att distrahera en angripare, t.ex. genom att få angriparen att rikta uppmärksamheten åt ett annat håll än det varifrån ingripandet sker. Distractionen är visserligen en hjälp för angriparen att varse bli att något är på gång.

Reaktionstiden startar så fort distraktionen sker. Distraktionen är dock ämnad att rikta angriparens uppmärksamhet åt fel håll, bort från själva ingripandet eller förhindra varseblivning och lokalisering. Detta

skapar tid för ingripande poliser att lokalisera angriparen och utföra ingripandet (angreppet/ attacken). Kraftiga distraktioner kan även skapa reflexmässiga beteenden hos en gärningsman som förlänger den- nes motangrepp, ex. stänger ögonen, kurar ihop sig eller ”stelnar”. Här spelar även rädsla en roll. Givetvis måste polismännen veta ganska väl var angriparen finns för att kunna genomföra en distraktion, t.ex. i ett visst rum. Det är ju dock inte helt säkert att de vet exakt var i rummet en gärningsman finns.

Distraktion kan ske på en mängd olika sätt men grunden är en överraskande händelse som gör att gärningsmannens uppmärksamhet reflexmässigt riktas åt detta håll. Vad som krävs beror helt på situationen. I en situation som är tyst och utan andra störningar kanske bara ett rop från ett visst håll räcker. I en annan situation kanske s.k. distraktionsgranater krävs. I en vardagssituation är polisernas uppfinningsrikedom avgörande.

6.7.1.4 Psykisk påverkan

Den sista faktorn som tas upp här är också den mest osäkra eftersom den är svårast att bedöma på förhand. Om någon effekt nås genom psykisk påverkan beror givetvis till stor del på den person mot vilket ingripandet sker. Har denne närmast till kamp, flykt eller underkastelse. För att bedöma detta på ett mer säkert sätt krävs god kännedom om personens inställning, psyke och psykiska status vid tillfället.

Många poliser har nog upplevt att ett kraftfullt och offensivt agerande med stor självskräcksel hos dem som agerar i många fall leder till att en gärningsman

ger upp. Om inte kunskapen som nämnts ovan finns om personen innebär dock detta ett stort risktagande vid ett ingripande mot en person som kan anses farlig.

Hur stor psykisk påverkan polisens ingripande har beror givetvis på hur gärningsmannen upplever ingripandet. Upplevelsen kan till stor del påverkas av polisens agerande, utrustning och övriga omständigheter. Detta är dock aldrig helt avgörande.

Ett fysiskt övertag beroende på överlägsenhet i antal, uppenbar överlägsenhet i fysisk styrka, beväpning, grad av hot och de signaler poliserna sänder genom agerande och kroppsspråk m.m. är några av de faktorer som kan ha inverkan på den ingripandet sker mot.

6.8 Fem nationellt fastställda taktiska metoder

Med utgångspunkt från de tre taktiska grundprinciperna har de fem nationella taktiska metoderna fastställts. Metoderna är underordnade principerna och ska användas som stöd vid tillämpningen av dessa. Syftet med metoderna är att ge stöd i agerandet i pressade situationer samt skapa förutsägbarhet i agerandet.

Lokaliseringssök – syftet är att lokalisera en eller flera personer genom en sökmetod där man försöker att undvika en direkt fysisk konfrontation. Söket sker metodiskt och man ser till att behålla en reträtväg genom att inte passera osökta utrymmen.

Normalstopp – syftet är att utföra kontrollen av ett fordon med så stor säkerhet som möjligt för poliserna, personerna i bilen och dem som finns i närheten.

Vägspärr – syftet är att vid en fast punkt på vägen kontrollera fordon och de som färdas i fordonen.

Uppgiften kan vara att gripa eller omhänderta personer, eller eftersöka gods.

Rekognosering/observation/säkring – syftet med rekognoseringsfasen är att skaffa information om ett problemområde. Syftet med observationsfasen är att se till att ingen kan komma till eller lämna problemområdet utan att iakttas av observatörer. Syftet med säkringsfasen är att se till att ingen kan komma till eller lämna problemområdet utan att gripas eller omhändertas av polis, om det taktiska läget medger detta.

Sök i terräng – syftet är att lokalisera, gripa eller omhänderta personer som tagit sin tillflykt till terrängen.

6.8.1 Medvetna avsteg – flexibilitet i metoden

De nationellt fastställda metoderna är precis som övriga tekniker och metoder i utbildningsmaterialet målbilder som ska anpassas flexibelt efter förutsättningarna i den unika situationen. Metoderna bygger på polisens strävan att skapa kontroll i situationen, det vill säga att skapa tid och egen förmåga till adekvat åtgärd. Metoderna måste anpassas efter förutsättningarna i den unika situationen och genom ett integrerat taktiskt perspektiv och därmed också med en juridisk förankring.

Polisens förståelse för konsekvensen av sitt handlande är vägledande i utbildningen i polisiär konflikt hantering.

Polishögskolan

Utgivare

Polishögskolan

Produktion

Polishögskolan,
informationsgruppen

www.polishogskolan.se

Polishhögskolan